

นิทานพญาข้าวกล้า

ชื่อนิทาน: พญาข้าวกล้า

ผู้เล่า: นายวันนา ทองน้อย

สถานที่เล่า: บ้านกำแม่ต อ.กุดชุม จ.สโธธร

วันที่เล่า: 30/6/2017 ภาษาที่เล่า: ภาษาอีสาน

ทำไมต้องกินข้าว เราเกิดขึ้นมาพ่อแม่ก็ให้กินข้าวแต่เด็ก เราก็รู้จักข้าวแล้ว ข้าวนั้นเป็นอาหารค่าแรกที่พ่อแม่ป้อนใส่ปากเรา พอรู้จักความพ่อแม่ก็บอกให้กินข้าวเลย เราเป็นลูกชานา พ่อแม่ทำนา อยู่ท่ามกลางวิถีชานา ก็กินข้าวมาโดยตลอดคนอื่นสาน นิยมกินข้าวเหนียว จำความได้ว่าเมื่อตอนเล็ก ๆ แม่เคี้ยวข้าวไปห่อใบตองแล้ว หมกจน หอมเอามือจับมาป้อนใส่ปาก ถามว่าทำไมต้องกินข้าวก็เพราะว่า เรากินข้าวตั้งแต่อายุ ยังไม่ถึงขวบ มันเป็นอาหารค่าแรกที่บรรพบุรุษป้อนใส่ปากเรา

"คนกินข้าว" มันมีอยู่ในนิทานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า สมัยก่อนก่อนที่พระพุทธเจ้า จะตรัสรู้กลายเป็นศาสดาของศาสนาพุทธนั้นนางมรุตยาสาได้นำข้าวมาปรุงโดยนำเอาข้าวอ่อน ๆ มาตำเหมือนตำข้าวเม่า แล้วเอาไปกวนจนเป็น ก้อนคล้ายขนมเพื่อนำไปถวาย แต่องค์พระพุทธองค์ก่อนก่อนท่านจะตรัสรู้เรื่องเล่าแบบนี้ ก็เกี่ยวกับข้าว และศาสนาพุทธ

ในอดีตนั้นโลกของเรามีพันธุ์ข้าวหลากหลายสายพันธุ์ทั้งสีขาว สีแดง สีเหลือง สำดำและคนอื่นสานก็มีข้าวชนิดหนึ่งคือ "ข้าวกล้า" มันเป็นข้าวที่เปลือกดำใบโตเมล็ดก็สีดำ ทุ่งนาแปลงหนึ่งตั้งแต่สมัยก่อนสมัยพ่อแม่ของเรา แต่ละครอบครัวจะมีแปลงที่มีระดับ ความสูงต่ำต่างกันต้องปลูกข้าว ที่มีอายุหลากหลายให้เหมาะกับนิเวศ เช่น ข้าวดอกเป็น ข้าวอายุสั้นได้เกี่ยวเร็ว เช่น ข้าวดอกฮางยี ข้าวดอกป่องแก้ว ข้าวขี้ตมดอ รวมจนถึงข้าวกล้า

ข้าว อยู่ คู่ กับ มนุษย์ มา ช้านาน แต่ อยู่ มา วัน หนึ่ง มี เรื่อง เล่า ว่า ข้าว นั้น เริ่ม เบื่อ หน่าย มนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่บำรุงรักษาข้าวให้ดีมีแต่ทุบตีทำร้าย เห็นแก่ตัวไม่แบ่งปันจึงอยากหนีไปจากโลกมนุษย์ ไปอยู่ที่อื่น ไปให้พ้นจากมนุษย์ผู้ไม่รู้ตัวจึงชักชวนกันหลาย ข้าวแล้วก็พากันไปชวน "ข้าวกล้า" ข้าวกล้าในตอนนั้นเป็นข้าวที่คนไม่นิยมกิน แต่ต้อง พากันปลูกไว้ในแปลงนาจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติเป็นประเพณีของชานาที่จะต้อง ปลูกข้าวกล้าทดแทนนาไว้ เมื่อหมู่วิวินัยใหญ่พากันมาชวนข้าวกล้าให้หนีไปจากมนุษย์ ข้าวกล้ามองไปยัง หมู่วิวินัยทั้งหลายและบอกว่า

"ข้าพเจ้าน้อยเป็นคนสุขฮ้ายดำดำ ปงามคือเขาอยากอายุ บ่ไปนำพินดอกดีหรือ ร้ายกะขออยู่กับหมู่มนุษย์ให้เขาได้อยู่กิน ได้พาข้าพเจ้าน้อยไปเฮ็ดบุญ ขอให้ได้เกิดได้ใหญ่ อยู่ในโลกมนุษย์"

ข้าวกล้าบอกแก่หมู่วิวินัยทั้งหลายด้วยความอ่อนน้อมต่อตัวแม้ว่าแท้จริงแล้วข้าวกล้าเวลานั้นเป็นข้าวที่คนไม่ชอบกิน แต่นิยมปลูกไว้ตามไร่นาข้าวกล้าจึงรู้สึกว่ามีมนุษย์ นั้นได้แสดงออกว่านับหน้าตาหมู่วิวินัยทั้งหลายก็พลางชื่นชมเคารพข้าวกล้าด้วย

การที่

ข้าวสายพันธุ์อื่น ๆ มาชนข้าวเก่าหนีไปจากมนุษย์ แต่ข้าวเก่าไม่ไปห่มวลข้าวทั้งหลาย ก็เลยลึกลับเปลี่ยนใจขอยู่กับข้าวเก่า และยกย่องเชิดชูให้ข้าวเก่าเป็น "พญาข้าว" นับแต่ นั้นมา

ในภาคอีสานนิยมปลูกข้าวเก่านับแต่นั้น เพราะเชื่อว่าเป็น "พญาข้าว" ข้าวกล้าปลูก ได้ทั้งบนพื้นที่สูงหรือ "นาโนน" หรือนาบนพื้นที่ที่ลุ่ม "นาล่าง" ครั้งใดที่ปลูกบนผืน "นาโนน" หรือ "นาโคก" พญาข้าวเก่าก็จะแผ่เรียวยาว แตกกอขึ้นสูงสง่างาม สีม่วงเข้มหรือ "ก่ำ" ต่ำเหล่าข้าวหลากลายในพื้นที่ลุ่มก็จะพากัน ยึดคอคอย "เบ็ง" ความงดงามแปลกตา ของ ใบข้าวเก่า เพราะมีสีสันไม่เหมือนข้าวอื่น ๆ

"เบ็งดูนั้นใบพญาข้าวเก่าเพ็งจิ้งแม่นางงามเนาะ" การยีนคือขึ้นดูข้าวเก่าก็ช่วยให้ ห่มวลข้าวทั้งหลายเร่งเติบโตได้ดูเพื่อจะแย่งกันชมความงามแปลกตาของพญาข้าวเก่า ไม่มีใครบอกเหตุว่าทำไมข้าวเก่าจึงมีสี "ก่ำ" รู้แต่ว่าเป็นข้าวที่สีแปลกห่มเป็นข้าวที่ปลูกไว้ ในนาแล้วจะพาข้าวจะชนิดอื่น ๆ เติบโตแข็งแรงสวยงาม

ขณะที่เมื่อปลูกในที่ลุ่ม หรือ "นาล่าง" "นาทุ่ง" ห่มข้าวบนโคกก็จะพากันแอบ เมียงมองให้ได้ดูใจเพราะนอกจากจะสง่างามแล้วข้าวเก่ายังช่วยดูแลปกป้องข้าวชนิดอื่น ๆ ได้เพราะข้าวเก่าที่มีลักษณะพิเศษ คือ ใบข้าวเก่าจะมีขนเยอะ แผลงต่าง ๆ ก็ไม่ชอบ ถ้าปลูกไว้ใกล้ข้าวชนิดอื่นก็จะช่วยปกป้องโรคและแมลงให้ข้าวชนิดอื่น ๆ ในนาด้วย เพราะเมื่อแมลงบินลงไปยังต้นข้าวขนแข็งแรงของข้าวเก่าก็จะทิ่มตาแมลงแทงตาม ลำตัวแมลง

"ใบข้าวเก่ามันปกป้องเจ้าของได้ และปกป้องข้าวอื่นในนาได้น้า" ชาวนาจึงนิยมปลูกข้าวเก่าไว้ในแปลงนาอยู่เสมอ ๆ แมลงไม่กิน และการปลูกข้าวเก่า ไว้ร่วมกับข้าวชนิดอื่น ๆ ก็ช่วยไล่แมลง จึงนิยมแบ่งที่ในบึงนาของตนปลูกข้าวเก่าสลับ กับข้าวอื่น ๆ เสมอ